

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

SVEIKATOS MOKSLŲ FAKULTETAS

NACIONALINĖS SVEIKATOS MOKSLŲ STUDENTŲ KONFERENCIJOS MEDŽIAGA/STRAIPSNIŲ RINKINYS

Klaipėda, 2015

Leidinio sudarytojai: KU Rekreacijos ir turizmo katedros

lekt. J.Raišutienė, G.Šertvytytė, D.Surplytė, E.Žmuidinavičiūtė,
S.Vaičekauskaitė

ISBN 978-9986-31-460-8

Brūkšninis kodas: 9789986314608

Konferencijos medžiagoje publikuojami santraukos ir straipsniai, kuriuose įvairių rekreacijos ir turizmo plėtros, visuomenės sveikatos mokslo aktualijos, medicinos technologijos žmogui, pažangios slaugos praktikos, ir fizinės ir psichologinės reabilitacijos tyrimų rezultatai, aktualijos, tendencijos ir perspektyvos.

Mokslinio komiteto nariai:

prof. dr. A. Razbadauskas,

prof. dr. A. Armaitienė,

prof. dr. A. Jurgutis,

doc. dr. Vida Mockienė,

doc.dr. Asta Kiaunytė,

lekt. Eglė Radzevičienė,

prof.dr. Arvydas Martinkėnas

Straipsniai recenzuoti. Straipsnių autoriai atsako už pateikiamą medžiagą.

2. Leliūgienė I. ir Sadauskas J. 2011. Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=304161>
3. Petrašiūnų bendruomenės centras. 2004. *Bendruomenės plėtra praktinis vadovas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Socialinio darbo institutas.
4. Senkutė I., Petkevičiūtė V., Šeškovas A., Lamanuskas A., Bartkutė D., Brazienė R. ... Aleksandravičius A. 2004. *Kaimo bendruomenių plėtra*. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas.
5. Beinoravos kaimo, Geležūnų kaimo, Juodupėnų kaimo, Leliūnų miestelio, Naisių kaimo, Piniavos gyvenvietės, Rusnės, Vainuto seniūnijos, Varkalių kaimo, Voverių, Zujūnų bendruomenių internetinės svetainės.

RURAL COMMUNITY ACTIVITIES OF RECREATION AND TOURISM DEVELOPMENT EXAMPLES

Dovilė Jankutė, Lekt. Kristina Kigaitė
Šiauliai State College

Summary

Thanks to village communities and towns come to better life. Community activity begins with the culture, crafts, business and others. The article presents and analyzes the key rural community of recreation and tourism development examples. The study results suggest that the implementation of the various community rural tourism and recreation potential projects of reveal not only contribute to a better environment for life, but also promote the development of tourism in the area, encourage the development of new tourism products.

Keywords: rural community, recreation and tourism development.

FIZIŠKAI AKTYVIŲ TURIZMO PRODUKTŲ KŪRIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE: PĖSČIŪJŲ ŽYGIŲ IR TURISTINIŲ MARŠRUTŲ REGIONINIULOSE PARKUOSE ATVEJIS

Agnė Bružaitė, Skaistė Bružaitė, Šarūnas Tubutis, Lekt. Edgaras Vaškaitis
Klaipėdos universitetas, Rekreacijos ir turizmo katedra

Anotacija

Straipsnyje pateikiamas fiziškai aktyvaus turizmo produkto sampratos aiškinimas, analizuojama Lietuvos aktyvaus turizmo plėtros galimybės ir potencialas remiantis Lietuvos turizmo aplinkos dedamosiomis dalimis. Pateikiama Pėsčiųjų žygių asociacijos organizuojamų žygių analizė, apžvelgiami esantys turistiniai maršrutai Lietuvos regioniniuose parkuose bei pateikiama jų statistinė analizė.

Raktiniai žodžiai: fiziškai aktyvus turizmo produktas, pėsčiųjų žygiai, maršrutai, regioniniai parkai.

Įvadas

Turizmas, kaip ekonominė veikla, skatina ekonomikos augimą ir šalies patrauklumą. Norėdami išlaikyti konkurencingumą tarptautinėje užsienio ir vidaus rinkoje, privaloma tinkamai išnaudoti esamus turizmo išteklius bei siūlyti paklausius, kokybiškus ir konkurencingus turizmo produktus. Sukurti ir pateikti vartojimui turizmo produktai prisidėtų prie gyventojų pajamų didinimo, kurtų naujas verslo nišas,

infrastruktūrą, pritrauktą investicijas, didintų bendrąjį vidaus produktą, racionaliai naudotų ir saugotų gamtos, kultūros vertybes bei siūlytų didėjančią paslaugų ir pramogų pasiūlą.

Aktyvusis turizmas / active tourism, keliavimas naudojant savo fizines ir dvasines jėgas, pvz., dviračių, slidžių, žygeivių, kalnų, urvų ir kitų formų turizmas (Armaitienė, 2009, p. 11). V. Lažinskas knygoje „Vandens turisto žinynas“ (1990, p. 3) teigia, kad viena iš poilsio formų yra aktyvus turizmas. Judant (keliaujant pėsčiomis, dviračiais, slidėmis, irkluojant) dirba žmogaus raumenys. Pagrindinis šios turizmo formos privalumas – kelionės pažintinių tikslų derinimas su kūno kultūra. Aktyvaus turizmo entuziastai buriasi į turizmo klubus, bendruomenes.

Fiziškai aktyvus turizmo produktas – tai tokia veikla, kurios pagrindinis tikslas gauti neišdildomų nuotykių susijusių su rizika, bei kartu reikalaujanti ir fizinių pastangų. (Turco 2002, Tomik 2013, Weaver 2006, Buckley 2006, Weisinger ir Bandalos 1996). XXI amžiuje besikeičiant visuomenės vartojimo būdai tokio pobūdžio turizmo produktai tampa paklausūs, kadangi dėl sėdimo ir protinio darbo didėjimo atsiranda poreikis aktyviai praleisti savo laisvalaikį. Lietuvos Turizmo plėtros 2014 – 2020 metų plėtros programos tiksluose ir uždaviniuose šie aspektai taip pat pažymėti: <...> konkurencingų turizmo produktų ir paslaugų kūrimas, turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra, palankios turizmo verslui aplinkos kūrimas ir skatinimas, <...>“.

Dažniausiai turistai aktyviam laisvalaikiui ir turizmui renkami patraukliausias gamtines teritorijas. Vienos tokių – nacionaliniai ir regioniniai parkai. Šiuo metu Lietuvos saugomos teritorijos užima 15,7 % visos šalies teritorijos ir kiekvienais metais šis skaičius vis auga. Pasak Newsome D. (2009, p. 149) saugomų teritorijų lankymas padidėjo, dėl žmogaus intensyvaus gyvenimo ritmo. Dauguma žmonių norėdami atsipalaiduoti, pailsėti, atgauti jėgas, ar aktyviau praleisti laisvalaikį – renkami saugomas teritorijas. Įvairiose šalyse pradėta intensyviai planuoti ir įrenginėti įvairaus pobūdžio maršrutus bei pažintinius takus, skirtus aktyviam kraštovaizdžio išteklių bei jo vertybių naudojimui. Kaip viena iš turizmą skatinančių bei konkurencingumą didinančių priemonių, Lietuvos turizmo 2014 – 2020 metų programoje minimas uždavinys: plėtoti patrauklius turistinius maršrutus. Maršrutai, kurių dauguma yra įrengti saugomose teritorijose yra kasmet vis labiau populiarėjanti laisvalaikio praleidimo forma. Kelionės specialiais maršrutais skirtais keliavimui pėsčiomis, dviračiais, mašinomis bei vandens transporto priemonėmis vis dažniau tampa kaip kelionės tikslas ar traukos objektas, kadangi yra atliekama ne tik tam tikra fizinė veikla, tačiau ir edukacinė bei pažintinė.

Atsižvelgus į besikeičiančius visuomenės poreikius ir aktyvaus laisvalaikio bei turizmo augimą, straipsnyje keliamas tiriamasis klausimas: **Ar Lietuvoje yra tinkamos ir palankios sąlygos kurti fiziškai aktyvius turizmo produktus?** Pėsčiųjų žygiai ir Lietuvos regioniniuose parkuose esantys maršrutai šiame straipsnyje pasirinkti kaip tyrimo erdvės tokių produktų kūrimui ir plėtotei.

Straipsnio tikslas: Nustatyti fiziškai aktyvių turizmo produktų kūrimo bei plėtros galimybes Lietuvoje.

Objektas – Pėsčiųjų žygiai ir turistiniai maršrutai Lietuvos regioniniuose parkuose.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti fiziškai aktyvių turizmo produktų, pėsčiųjų žygių ir turistinių maršrutų sampratą;
2. Apžvelgti pėsčiųjų žygių organizavimo ypatumus;
3. Nustatyti maršrutų tipus ir jų pasiūlą Lietuvos regioniniuose parkuose;
4. Įvertinti Lietuvos potencialą fiziškai aktyvių turizmo produktų kūrimui;
5. Išanalizuoti Pėsčiųjų žygių asociacijos organizuojamus pėsčiųjų žygius.

Pagrindinės sąvokos:

Turizmo produktas - tai prekių ir paslaugų visuma, tenkinanti turisto poreikius kelionės metu. (Grecevičius ir kt., 2002);

Fizinis aktyvumas – tai gyvensenos būdas, padedantis stiprinti fizinį pajėgumą ir sveikatą. (Juškeliene, 2003);

Fiziškai aktyvus turizmo produktas – tai tokia veikla, kurios pagrindinis tikslas gauti neišdildomų nuotykių susijusių su rizika, bei kartu reikalaujanti ir fizinių pastangų. (Turco 2002, Tomik 2013, Weaver 2006, Buckley 2006, Weisinger ir Bandalos 1996);

Maršrutas - iš anksto suplanuotas keliautojų, tyrėjų, kariuomenės, automobilių ir kitų transporto priemonių vykimo kelias. Turistinis maršrutas paprastai būna susijęs su kelionei būdinga tema, numato turistų lankomos vietos ir aptarnavimo objektus.“ (Armaitienė A., 2009, p. 56);

Regioniniai parkai – saugomos teritorijos, steigiamos gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriu regioninės svarbos kraštovaizdžio kompleksams ir ekosistemoms saugoti, jų rekreaciniam bei ūkiniam naudojimui reguliuoti. (Ignatavičius G., Satkūnas J., Sinkevičius S. 2013, p. 113)

Pėsčiųjų žygis – tai kelionė pėsčiomis rekreaciniais, laisvalaikio ar sportiniais tikslais iš anksto nustatytu maršrutu aplankant įvairius objektus ar vietas.

Tyrimo metodai

Norint nustatyti Lietuvos potencialą kuriant fiziškai aktyvius turizmo produktus, ištirti organizuojamus pėsčiųjų žygius bei nustatyti kiek ir kokio tipo maršrutų yra Lietuvos regioniniuose parkuose, pasitelkti šie tyrimo metodai:

1. *Teminės mokslinės literatūros, publikacijų analizė*: mokslinės literatūros bei publikacijų apžvalga ir analizė yra taikoma, norint išsiaiškinti atitinkamos srities informacijos pakankamumą. Surinktos mokslinės literatūros analizė sudaro sąlygas atskleisti, kokios žinios apie pasirinktą mokslinio tyrimo objektą, problemą jau yra publikuotos ir kartu tai leidžia nustatyti pasirinkto objekto informacijos stoką.

Aiškinantis turizmo produkto struktūrą, jo klasifikaciją buvo remtasi lietuvių mokslinų darbais, kaip Damulienė (1996), Stulpinaite (2000), Balaženčiu ir kt (2012), taip pat užsienio mokslinių darbų autoriais: Holloway (2012), Ritchie ir Adair (2004). Analizuojant fizinio aktyvumo sąvoką ir jo įtaką įvairioms gyvenimo sritims pagrįstai remtasi Juškelienės V. knyga „Sveikata ir fizinis aktyvumas“ (2003). Apžvelgiant skirtingas aktyvius turizmo rūšis ir aptariant fiziškai aktyvų turizmo produktą, jo veiklos elementus, charakteristika bei aktyvumo lygius aktualūs užsienio autorių darbai: Dorabantu (2012), Buckley (2006), Tomik (2013), Weber (2001), Swarbrooke (2003), Weaver (2006). Pėsčiųjų žygių vietos nustatymui turizmo sistemoje vertingos Grecevičiaus (2002) ir Pasaulinės turizmo organizacijos (1981) įžvalgos. Sąvokų lyginamajai analizei itin vertinga Armaitienės A. sudarytas „Turizmo terminų žodynas“ (2009). Maršrutų ruošimą ir jų klasifikacija detalai aprašyta Gebhard K., Meyer M., Parkyn M. (2008) „The trail planning guide“, Kathryn A., Larsen and Peter S. Valentine. (2007), „The role of organizational culture in the on-ground implementation of tourism partnerships in protected areas“ knygoje, todėl šiame straipsnyje daugiau neanalizuojami.

2. *Atvejo analizės metodas*:

Siekiant nustatyti kiek ir kokio tipo maršrutų yra Lietuvos regioniniuose parkuose pasitelkiamas atvejo analizės metodas. Stake R.R. (2005) knygoje „Multiple case study analysis“ apibūdinama atvejo analizės samprata: „Atvejo studija, tai tyrimo strategija numatanti detalų, gilų vieno ar kelių atvejų ištyrimą remiantis kuo daugiau socialinės informacijos šaltinių ir pritaikant kuo įvairesnius tyrimų metodus. Jei kitose tyrimų strategijose svarbu specifinis teorinis, metodologinis pagrindimas, pirmenybė argumentuotai teikiama stebėjimo ar interviu metodams, tai kalbant apie atvejo studiją galima pasakyti tik tiek, kad čia svarbiausia – koncentruotas dėmesys konkrečiam atvejui. Robert E. Stake teigimu, atvejo studijoje nėra itin svarbu, kokie metodai parenkami – svarbiausia, kad jie padėtų atsakyti į tyrimo klausimus“. Pirmojo tyrimo uždavinio atskleidimui maršrutų pasiūla tiriama sudarius maršrutų sąrašus pagal regioninių parkų internetinius portalus ir internetinio portalo Maps.lt interaktyvią skiltį „Keliaujantiems lėtai“. Analizei pasirinkti esminiai kriterijai: 1) *regioninis parkas*, 2) *maršruto pavadinimas*, 3) *maršruto pobūdis*, 4) *maršruto atstumas (ilgis)*, 5) *maršruto tipas*, 6) *maršruto rūšis*. Internetiniai portalai pasirinkti dėl juose esančios išsamesnės informacijos apie maršrutus esančius regioniniuose parkuose. Informacijos rinkimui bei sisteminimui apie kiekvieno regioninio parko maršrutus bei skirtingus kriterijus naudojamos ir literatūros šaltiniai: „Atrask Lietuvą“ (2013) bei „Ypatinga Lietuva. Keliaukime po saugomas teritorijas“ (2013).

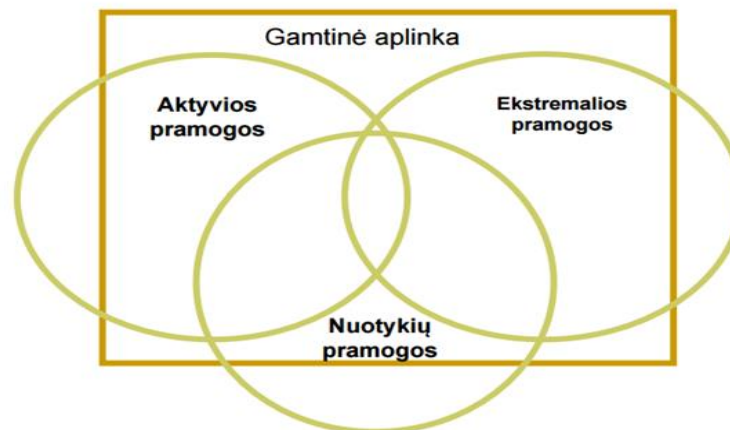
Fiziškai aktyvių turizmo produktų samprata

Turizmas yra viena palankiausių ūkinės veiklos šakų, kurią galima dar kitaip vadinti paslaugų verslu. Turistinės paskirties prekių ir paslaugų visuma sudaro turizmo produktą. Mokslinėje literatūroje yra randama ne mažai skirtingų turizmo produkto apibrėžimų. Pasak P. Grecevičiaus ir kt. (2002), *turizmo produktas* apibūdinamas kaip prekių ir paslaugų visuma, tenkinanti turistų poreikius kelionės metu. Jam yra priskiriama ir visa tai, ką turistai perka ruošdamasis kelionei ir jos metu (įvairios prekės, turistiniai išteklių). Tai gali būti ir pavieniai objektai bei paslaugų paketai ir viskas, kas gali turėti paklausą tarp turistų (daiktai, vietos, paslaugos, žmonės, organizacijos).

Kalbant apie turizmo produktą plačiaja prasme, I. Svetikienė (2002) ir R. A. Ligeikienė (2005) turizmo produktą apibūdina, kaip paslaugų ir prekių kompleksą (paslaugų paketą), kurį panaudojant yra sukuriama turistinė kelionė (turas). Jį sudaro turizmo išteklių (gamtos, kultūros, architektūros ir kitos istorinės įžymybės, kurios gali sudominti turistą ir paskatinti jį keliauti) ir turizmo industrijos įmonių paslaugos. Turizmo produktas yra specifinis, neturintis materialaus pagrindo, jo neįmanoma kaupti ir jam yra būdingas „produkto kompleksškumas“, kuris reiškia kelių ar keliolikos sudarytų paslaugų rinkinį.

Fiziškai aktyvių turizmo produktų pagrindinis bruožas fizinis aktyvumas. Pasak V. Juškelienės (2003), fizinis aktyvumas – tai gyvensenos būdas, padedantis stiprinti fizinį pajėgumą ir sveikatą. Fizinio aktyvumo kiekis kinta visą gyvenimą ir priklauso nuo įgimtų savybių bei aplinkos veiksnių. Tačiau, bet kokiomis sąlygomis fizinis aktyvumas reikalauja tam tikrų fizinių ypatybių – jėgos, greičio, išvermės, lankstumo, vikrumo ir t.t.

Kadangi Lietuvos Respublikos turizmo įstatyme, nėra išskirta fiziškai aktyvių turizmo paslaugų, produktų ar pramogų sąvoka, remiantis pateikta schema (žr. 1 pav.) išsiaiškinsime fiziškai aktyvių turizmo produktų sampratą.

1 pav. Fiziškai aktyvios pramogos.

Šaltinis: Edgardo Vaškaičio sudarytas modelis

Pagal pateiktą fiziškai aktyvių pramogų schema matyti, jog jas sudaro aktyvios, ekstremalios ir nuotykių pramogos arba dar kitaip vadinamos turizmo rūšys: aktyvusis, ekstremalusis ir nuotykinis turizmas. Aiškinamajame turizmo terminų žodyne (2009), sąvoka *aktyvusis turizmas* aiškinama, kaip keliavimas, naudojant savo fizines ir dvasines jėgas. Tai apima įvairias aktyvaus laisvalaikio leidimo pramogas (slidinėjimą, alpinizmą, vandens sportą ir pan.), skirtas žmonėms, mėgstantiems aktyviai leisti laiką. Kalbant apie *ekstremalųjį turizmą* – „tai nišinė turizmo forma, kurios esmė – kelionės į pavojingas vietas arba pavojingų veiksmų atlikimas.“ (Weaver, 2006). Ekstremalusis turizmas siejamas kartu su ekstremaliu sportu, kuris apima tam tikrą rizikos faktorių ir reikalauja specialaus dalyvio pasirėngimo. Ekstremalaus ir aktyvaus turizmo sąvokų sąveikoje išryškėja ir užsienio rinkoje vartojamos sąvokos „*adventure tourism*“ arba kitaip išvertus nuotykinio turizmo (turizmas paremtas nuotykiiais, nuotykiine veikla) samprata, kuri taip pat gali apimti ir pakankamai ekstremalų poilsį. Vis dėlto čia akcentuojamas svarbiausias motyvas renkantis tokio

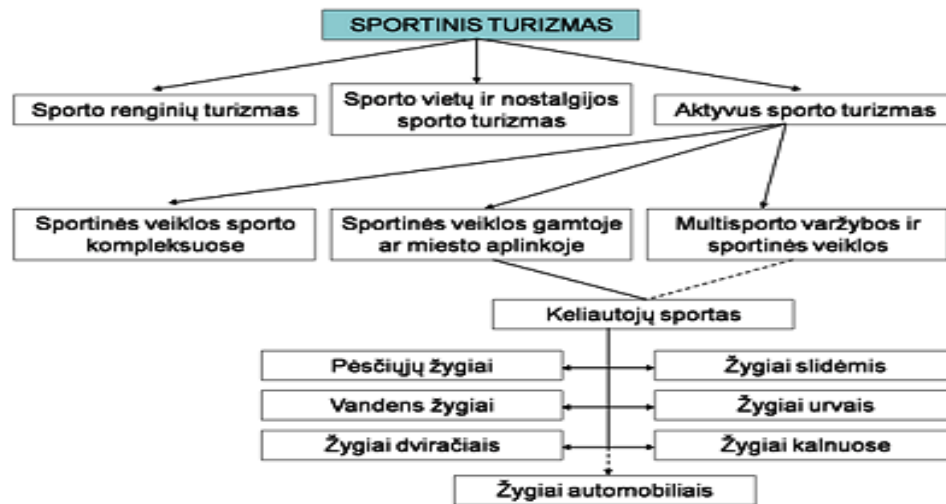
pobūdžio turizmą – siekis patirti išgyvenimus, atskiriančius turistą nuo jo kasdienybės ir suteikiančius visiškai kitokios būsenos pojūtį. Kad ir kaip apibūdintume fiziškai aktyvias pramogas, tokio pobūdžio turizmui yra būtinas sąlytis su gamta. Taigi galima daryti prielaidą, jog fiziškai aktyvios pramogos apima aktyvias, ekstremalias ir nuotykių pramogas, kurios yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir joms vykti ir organizuoti yra reikalinga gamtinė aplinka.

Apibendrinat aktyviausias turizmo rūšis ir remiantis Turco (2002), Tomik (2013), Weisinger ir Bandalos (1995), Weaver (2006) ir Buckley (2006), šiame straipsnyje, fiziškai aktyvus turizmo produktas laikoma veikla, kurios pagrindinis tikslas gauti neišdildomų nuotykių susijusių su rizika, bei kartu reikalaujanti ir fizinių pastangų. Straipsnio autorių nuomone, fizinis aktyvumas svarbus visose gyvenimo situacijose, įskaitant ir laisvalaikį. Turizmo produktai turi skirtingus aktyvumo lygius, kurie pasireiškia skirtingose nuotykinėse veiklose. Didžioji dauguma fiziškai aktyvią veiklą teikiančių įmonių yra iš principo pavojinga, tad užsiimant tokia veikla, įmonė privalo garantuoti ir laikytis saugumo ir sveikatos reikalavimų.

Pėsčiųjų žygiai

Blaževičius (2006) teigia, kad laisvalaikio struktūrą sudaro kūrybinė veikla, dirbančiųjų mokymasis, savišvieta, sportas, kultūriniai renginiai, bendravimas, pasyvusis poilsis, nekultūringumo reiškiniai. Pagal tą patį P. Blaževičių (2006) vieną populiariausių laisvalaikio struktūrų siūlė E. Sokolovas, pagal kurią laisvalaikis buvo skirstomas į poilsį, pramogas, savišvieta, kūrybą, kontempliaciją ir šventę (P. Blaževičius. 2006, 9 p.). Kaip vieną iš naujų aktyvaus turizmo ir laisvalaikio dedamųjų dalių galima įvardinti Pėsčiųjų žygių asociacijos organizuojamus pėsčiųjų žygius, kurių tikslas pėsčiomis nužygiuoti tam tikrą kilometrų skaičių, paruoštu maršrutu, pažinti vietovę, skatinti patriotizmą, neskiriant prioriteto stovyklavimui. Pėsčiųjų žygiai kaip laisvalaikio forma, labiausiai gali sietis su poilsiu nuo darbo. Apie atitrūkimą nuo darbinės veiklos įvardija ir laisvalaikio apibrėžimų autoriai. Pagal struktūrą laisvalaikiui priskiriamas ir sportas, dėl kurio žmonės kaip laisvalaikio formą pasirenka dalyvavimą pėsčiųjų žygiuose, kurie yra labiausiai siejami su sportine veikla.

Šiuo metu nėra vieningos formuluotės apibrėžiančios pėsčiųjų žygius, šiame straipsnyje pėsčiųjų žygiavimas tapatinamas su *turistiniu žygiu*. *Trek* – žygis minimalaus komforto sąlygomis dviračiais, valtimis, baidarėmis ar pėsčiomis aplankant atokesnes vietas, miegant palapinėse. Dažniausiai trunka keletą dienų. (Armaitienė, 2009, p. 96). Pėsčiųjų žygius galima tapatinti ir su *turistine kelione / tourist journey* – ilgiau kaip parą trunkanti individuali ar grupės asmenų kelionė pagal nustatytą maršrutą ir laiką (Armaitienė, 2009, p. 96), kadangi pėsčiųjų žygiai dažnai trunka daugiau nei parą ir keliaujama grupėje pagal nustatytą maršrutą ir laiką. Pėsčiųjų žygiai tai ir sportas gamtoje. E. Vaškaitis sudarė sportinio turizmo schemą (žr. 2 pav.) remiantis Gibson, Heather (1998), Hall (1992) ir Kapustinskiene (2009), joje pėsčiųjų žygiai priskiriami prie aktyvaus laisvalaikio gamtoje ar miesto aplinkoje, o dar tiksliau prie keliautojų sporto.

2 pav. Sportinis turizmas

Šaltinis: Adaptuota E.Vaškaičio remiantis Gibson, Heather (1998), Hall (1992) ir Kapustinskiene (2009)

XX a. 10 dešimtmetyje vienadienių žygių filosofija Lietuvoje iš esmės pasikeitė. Į žygius nebesinešama tiek daug daiktų, nukeliamas žymiai didesnis vienos dienos atstumas ir žygiai tapo fiziškai sunkesni. Pėsčiųjų žygiai tapo organizuoti ir iš anksto parengta veikla. Pirmiausia yra sudaromas maršrutas, kuriuo kelias žygeiviai ir tik tada galima registruotis dalyvauti žygiui arba atvykti tiesiai į žygį prieš jam prasidedant. Tiksliausiai pėsčiųjų žygius apibūdina *žygeivių turizmas / hiking, traveling on foot* – keliavimas pėsčiomis iš anksto nustatytu maršrutu (Armaitienė, 2009, p. 110). Ši sąvoka neaprepia kitų rekreacijos ar laisvalaikio praleidimo būdų, tik žygiavimą pėsčiomis, todėl laikytina labiausia tinkama. Nesant vieningai sąvokai straipsnio autoriai apibrėžia, jog *Pėsčiųjų žygis* – tai kelionė pėsčiomis rekreaciniais, laisvalaikio ar sportiniais tikslais iš anksto nustatytu maršrutu aplankant įvairius objektus ar vietas. Pėsčiųjų žygiai gali būti įvairiausių atstumų, maršrutų, tačiau dažniausiai žygiai vyksta žiedinio arba linijinio maršruto tipais. Pėsčiųjų žygius renkasi žmonės norintys aktyvaus laisvalaikio, pažinimo ir buvimo gamtoje, tačiau bet kada galima žygiuoti patogiausiu laiku, kadangi yra paruoštų žygių maršrutų pasiūla saugomose teritorijose, kuriose žygiavimas galimas kasdien.

Maršrutai regioniniuose parkuose

Daugumoje literatūros šaltinių maršruto sąvoka pateikiama labai panašiai. Lietuvių kalbos žodyne (2005), pateikiama maršruto sąvoka: „*maršrutas* – iš anksto suplanuotas kelionės, žygio, susisiekimo priemonėmis judėjimo kelias su sustojimo ir stovėjimo vietomis“. Turizmo terminų žodyne (2009, p. 56) pateikiama platesnė maršruto sąvoka: „*Maršrutas* – iš anksto suplanuotas keliautojų, tyrėjų, kariuomenės, automobilių ir kitų transporto priemonių vykimo kelias. Turistinis maršrutas paprastai būna susijęs su kelionei būdinga tema, numato turistų lankomos vietos ir aptarnavimo objektus“. Šiais keliais siekiama nukreipti lankytojus į atraktyviausias saugomos teritorijos vietas ir užtikrinti aukštos kokybės vietas pažinimą. Dažniausiai lankytojai tik labai mažai žino apie vietovę, kurioje jie lankosi, maršrutai lankytojui padeda geriau suplanuoti savo kelionę bei sužinoti daugiau apie teritoriją, kurioje keliauja. Maršrutai saugomose teritorijose leidžia apsaugoti svarbiausią gamtinę aplinką bei nukreipti lankytojus į mažiau jautrią gamtinę teritoriją.

Pastaraisiais metais aktyviai ieškoma naujų turizmo formų siekiant įtraukti į jį platesnius gyventojų sluoksnius. Viena iš priemonių kurti naujus patrauklius turistinius produktus, tai plėsti turistinių trasų bei maršrutų tinklą pėstiesiems, dviratininkams, slidininkams bei vandens turizmo propaguotojams. Lankytojo tipas (interesai) labai svarbūs norint pritaikyti maršrutą. Gebhard K., Meyer M., Parkyn M. (2008), knygoje „*The trail planning guide*“ teigiama, jog „Rekomenduotina sukurti maršrutų tinklą skirtingų ilgių bei sudėtingumo laipsnių, siekiant suteikti aukščiausią kokybę bei pasitenkinimą skirtingų tipų bei poreikių

lankytojams. Maršrutai gali būti kuriami atsižvelgiant į skirtingą gamtinę įvairovę, taip pat labai svarbu į maršrutą įtraukti pagrindinius bei išskirtinius vietovės traukos objektus, pavyzdžiui krioklius, urvus, tiltus, išskirtinės augalijos vietas, apžvalgos aikšteles ir panašiai“. Maršrutai, skirti keliauti patyrusiems žygiuotojams, dviratininkams ir pan. turėtų skirtis nuo maršrutų labiau pritaikytų tiems, kurie yra ne tokie patyrę – ribotos išvermės ar jėgos. Jeigu įmanoma įvairovė, maršrutai turėtų būti sukurti skirtingomis įveikimo sąlygomis.

Knygoje „Classification and grading for recreational trails“ pateikiama ši maršrutų vartotojų segmentacija: 1. Riboto judrumo/neįgalieji vartotojai; 2. Šeimos grupės; 3. Atsitiktiniai/pradedantieji vartotojai; 4. Entuziastai (suinteresuoti, bet nepatyrę vartotojai); 5. Patyrę vartotojai. Maršrutai esantys Lietuvos saugomose teritorijose neturi sudėtingumo kategorijų. Saugomose teritorijose vystomas pažintinis turizmas – orientuotas į tikslingą krašto gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių), kraštovaizdžio bei istorijos pažinimą, dėl to dauguma maršrutų yra rengiami siekiant, jog lankytojai maršrutą įveiktų kuo patogiau, be didesnių kliūčių ir būtų pritaikyti kuo platesniam lankytojų tipui.

Prieš pradėdant projektuoti bei rengti maršrutą reikia žinoti, kam jis bus skirtas ir kokią funkciją vykdys, todėl yra būtina žinoti maršrutų klasifikaciją. Knygoje „Turizmas“ (2002, p.148) bei „The trail planning guide“ (2008, p. 23), yra išskiriamos šešios maršrutų rūšys: 1. *Linijinis*; 2. *Žiedinis*; 3. *Spindulinis*; 4. *Mišrusis*; 5. *Žiedinės eilės*; 6. *Labirinto*.

Kavaliauskas P., Skorupskas R., Volungevičius J. (2004), teigia jog optimaliausias bei lankytojams patogiausias maršrutas yra tuomet, kai maršruto pradžia sutampa su pabaiga (*žiedinis, žiedinės eilės ir spinduliniai maršrutų tipai*), kai grįžtama į maršruto pradinį (išeities) tašką.

Prieš pradėdant rengti maršrutą reikia žinoti, kam jis bus skirtas ir kokią funkciją vykdys. Maršrutai turėtų būti pritaikyti kuo platesniai žmonių grupei. Autoriai Gebhard K., Meyer M., Parkyn M. knygoje – *The trail planning guide*, teigia, jog maršrutus reikia kurti tokius kurie: sudomintų įvairias žmonių grupes, būtų skirti tiek suaugusiems, tiek ir vaikams, informacija (jeigu tokia yra), būtų suprantama be ankstesnių žinių bei asmeniškai suinteresuotų lankytoją. Dažniausiai yra atsižvelgiama, kokiomis priemonėmis bus keliamas rengiamame maršrute.

Lietuvos turizmo aplinkos sudedamosios dalys

Rekreacinio potencialo įvertinimas yra neatsiejama sudėtinė teritorijos taikomosios analizės dalis. Norint nustatyti Lietuvos turizmo plėtros galimybes bei potencialią, kuriant fiziškai aktyvius turizmo produktus, reikia ištirti tokias Lietuvos turizmo aplinkos sudedamąsias dalis: gamtinę, teisinę, geopolitinę, socialinę ir kultūrinę aplinkas.

1. *Gamtinė aplinka*. Lietuvos teritorija palyginti nedidelė, tačiau jai būdinga gana didelė geografinių išteklių, kompleksų ir kraštovaizdžių įvairovė, kuri yra palanki rekreaciniam turizmui. Didžiausią potencialą fiziškai aktyviems turizmo produktams kurti turi rekreacinės paskirties miškai, parkai, jūra, upės ir kiti vandens telkiniai, geomorfologinės struktūros ir estetiškai vertingi kraštovaizdžio kompleksai. Kadangi Lietuva yra lygumų kraštas, čia yra nepalanku organizuoti ir kurti tokias fiziškai aktyvias pramogas kaip alpinizmas, kalnų žygiai, sportas ir pan. Šalies gamtinė aplinka ir jos ištekliai yra viena iš svarbiausių konkurencinių pranašumų siekiant pritraukti turistus ir padidinti ekonominę turizmo naudą.
2. *Teisinė aplinka*. Turizmo įstatyminė bazė Lietuvoje nėra itin plati. Tad ją geriau apibūdinti kaip tik esančią plėtros stadijoje. Kadangi turizmas yra daugiašakė veikla, todėl turizmo paslaugų verslą reguliuoja keletas turizmo plėtrą reglamentuojančių įstatymų bei daugelis atskiroms sritims reguliuoti priimtų teisinių aktų. Fiziškai aktyvūs turizmo produktai yra turizmo verslo dalis todėl jie yra reglamentuoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos turizmo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisės.
3. *Geopolitinė aplinka*. Lietuvos geopolitinė aplinka yra palanki turizmo plėtotei. Vieną iš svarbiausių vaidmenų čia atlieka Baltijos jūra. Šalis yra išsidėsčiusi tarp keturių potencialių turizmo rinkų:

Rusijos, Švedijos, Vokietijos ir Lenkijos, Baltarusijos ir Ukrainos. Taip pat Lietuva yra svarbių turizmo kelių sankirtoje. Lietuvai yra svarbūs ir su kitoms šalimis siejantys istoriniai ir etniniai ryšiai, kurie skatina turizmą.

4. *Kultūrinė aplinka.* Lietuva pasižymi vertingu ir reikšmingu istoriniu - kultūriniu paveldu, savita skirtingų kultūrinių tradicijų sąveika ir laisva jos raiška. **Kultūros paveldo vertės suvokimas ir įvairovė skatina didėjantį susidomėjimą kultūrinio turizmo plėtojimu, privačių lėšų panaudojimą kultūros paveldo apsaugai ir tvarkymui.** Kultūros paveldo integravimas į turizmo, rekreacijos vystymo, kraštovaizdžio formavimo programas ir projektus padeda geriau pristatyti Lietuvos kultūrinės aplinkos vertybes.
5. *Socialinė aplinka.* Turizmo plėtros iki 2015 metų strategijos duomenimis „Žemas pragyvenimo lygis, didėjantis nusikalstamumas (ne tik Lietuvoje, bet ir emigrantų iš Lietuvos užsienio šalyse, blogėjanti kriminogeninė situacija, blogai funkcionuojantis teisėsaugos sistema, jaunų išsilavinusių žmonių emigravimas iš Lietuvos – visi šie veiksniai neigiamai veikia Lietuvos įvaizdį potencialių turistų iš užsienio atžvilgiu”. Visi minėti demografinių rodiklių pokyčiai atsiekia paklausai, jos struktūrai ir reikalauja tam tikrų rinkodaros veiksmų.

Fiziškai aktyvių produktų kūrimui įtaką daro visos penkios: gamtinė, teisinė, geopolitinė, kultūrinė bei socialinė aplinkos, tačiau viena iš svarbiausių yra gamtinė aplinka. Lietuva gausi vaizdingomis vietovėmis, saugomomis teritorijomis, kuriose yra bene daugiausiai atraktyvių gamtinių bei kultūrinių išteklių, kurie tinkami kurti fiziškai aktyvius turizmo produktus.

Pėsčiųjų žygių analizė

Pėsčiųjų žygių asociacija savo facebook.com paskyroje pateikia 2014 metų įskaitinių Pėsčiųjų žygių asociacijos, žygių kalendorių:

1 lentelė

2014 metų įskaitinių Pėsčiųjų žygių asociacijos žygių kalendorius

Žygio data	Žygio pavadinimas	Žygio organizatoriai	Žygio data	Žygio pavadinimas	Žygio organizatoriai
2014 m. sausio 10-11 d.	„Klaipėdos sukilėlių keliais“	LKKSS	2014 m. liepos 12 d.	„Žemaitijos piliakalnių ir kūlgrindomis“	PŽA su partneriais
2014 m. vasario 22 d.	„Protėvių valdovų ir partizanų kovų keliais“	PŽA; LKKSS Manjampolės skyrius, partneris: Vytenio BPLB	2014 m. rugpjūčio 1-3 d.	„LIETUVOS ŽYGEIVIŲ FESTIVALIS“	PŽA su partneriais
2014 m. kovo 8 d.	„Kovo 11-osios“ pėsčiųjų žygis	Asociacija „Kovo 11-osios gatvės bendrija“ partneris: PŽA	2014 m. rugpjūčio 23-24 d.	„Radvilų keliais“	LK Mokomasis pulkas, partneris PŽA
2014 m. balandžio 12 d.	„Kęstutėnai“	PŽA, partneriai: Kęstučio MPB; LKKSS Manjampolės skyrius	2014 m. rugsėjo 6 d.	„Dragūnų keliais“	Dragūnų klubas
2014 m. su gegužės 24-25 d.	„APSILDOMASIS“ ekstremalų žygis	PŽA su partneriais	2014 m. rugsėjo 20 d.	„Birutėčiai“	Birutės MPB, partneriai: PŽA
2014 m. gegužės 29 birželio 1 d.	„eXtreme 2x100 km“	PŽA su partneriais	2014 m. spalio 11-12 d.	„Pergalių ir kovų keliais“	LKKSS Šiaulių skyrius, partneriai: PŽA
2014 m. birželio 14 d.	„Pasieniečių keliais“	Pasieniečių mokykla, partneriai: PŽA, RCE	2014 m. lapkričio 15 d.	„Aukštaitijos laisvės kovų keliais“	Klubas „Xkilometrai“, partneriai: PŽA
2014 m. birželio 24 d.	„Džukų kovų keliais“	PŽA su partneriais			

Šaltinis: Sudaryta Šarūno Tubučio

Visi šie 2014 metais vykę žygiai yra skirtingi, turi savitus tikslus, maršruto tipus ir dalyvaujančiųjų skaičių, kuris kasmet kinta nuo keliasdešimties žmonių iki keleto tūkstančių.

2014 metų PŽA ir partnerių organizuojami pėsčiųjų žygiai vyko nuo sausio 10 dienos iki lapkričio 15 dienos. Pėsčiųjų žygiai vyko beveik kiekvieną mėnesį, tik gruodį nevyko įskaitiniai žygiai, tačiau kitais mėnesiais vykdavo ir ne po vieną pėsčiųjų žygį. Birželį, rugpjūtį ir rugsėjį vyko po du įskaitinius žygius. 2014 metais žiemą vyko 2 pėsčiųjų žygiai, pavasarį žygeiviai galėjo mėgautis 3 žygiais, penkiuose žygiuose žygeiviai galėjo sudalyvauti vasaros sezono metu, o rudenį vyko dar 4 pėsčiųjų žygiai. Žygius suskirsčius pagal starto ir finišo vietą, kurioje apskrityje vykdavo žygiai, dažniausiai vyksta Tauragės ir Kauno apskrityse. Klaipėdos ir Alytaus apskrityse vyksta po du įskaitinius PŽA žygius, o Vilniaus, Šiaulių, Panevėžio ir Marijampolės po vieną. Žiemos sezonu vidutinis maršruto ilgis yra 24 km., tačiau galima rinktis iš 3 atstumų per 2 žygius. Pavasarį vidutinis žygio atstumas yra ~65 km., tai 2,5 karto daugiau nei žiemą. Nors vyksta tik trys žygiai, tačiau tarp 6 galimų pasirinkti atstumų yra 100 ir 200 km. atstumai. Vasarą kur didžiausias žygio atstumų pasirinkimas (15) vidutinis atstumas siekia ~39 km. kadangi du žygiai yra ne vienos dienos. Rudenį vidutinis atstumas beveik panašus (~40 km.). Metų bendras vidutinis vieno žygio atstumas siekia beveik 42 km. Su žygių atstumais galima sieti ir žygių dalyvių skaičių, tačiau ne visada tai teisinga. Naktiniai pėsčiųjų žygiai sulaukia skirtingo dalyvių skaičiaus. „Klaipėdos sukilėlių keliais“ sulaukia apskritai daugiausiai dalyvių tarp visų 14 vykusių, apie 1500 žmonių, o kitas „Pergalių ir kovų keliais“ tik apie 600, daugiau nei dvigubai mažiau, tai gali įtakoti ir atstumų pasirinkimas, nes antrajame galima žygiuoti ir 50 ir net 100 km, tačiau yra ir panašaus atstumo maršrutas - 24 km. Kiti du populiariausi žygiai vyksta pavasarį: „Kęstutėnai“ dalyvavo apie 1000 žmonių, o „Kovo 11-osios“ pėsčiųjų žygis sulaukė apie 950 dalyvių. Šiems trims žygiams 2014 metais pagal populiarumą nė vienas negalėjo prilygti. Mažiausiai dalyvaujančių yra žygyje „eXtreme 2x100 km“, nes tai pats ilgiausias žygis Lietuvoje ir nėra daug žmonių manančių, kad jį gali įveikti, jame

sudalyvavo tik apie 150 žmonių. Bendras dalyvių vidurkis siekia apie 590. Žiemą sudalyvavo apie 2100 žmonių, vidurkis ~1050 (atstumai nuo 10 iki 25 km.). Pavasarį sudalyvavo tiek pat (~2100) žmonių, tačiau vyko 3 žygiai ir jų vidurkis siekia tik 700 žmonių žygyje. Kiti du sezonai, vasara ir rudenį turi beveik identišką dalyvių skaičių skaičiuojant vienam žygiui: ~452 dalyviai, tačiau vasarą sudalyvavo ~2260 žmonių (5 žygiai), rudenį ~1810 žmonių per 4 žygius. Nors daugiausiai žmonių žygiuoja vasarą, tačiau žiemą viename žygyje sudalyvaujančių žmonių skaičius daugiau nei dvigubai didesnis. Trečdalis pėsčiųjų žygių maršrutų yra linijinio tipo, maršrutas prasideda vienoje vietoje, pasibaigia kitoje. Kiti 10 žygių žiedinio maršruto tipo, žygio startas ir finišas toje pačioje vietoje. Padaromas didesnis ar mažesnis ratas, priklausomai nuo pasirinkto atstumo.

Maršrutų regioniniuose parkuose analizė

Šioje tyrimo dalyje svarbiausia atsakyti į klausimus: kiek ir kokio tipo maršrutų yra Lietuvos regioniniuose parkuose? Norint tai sužinoti buvo pasitelkti šie kriterijai: 1) *regioninis parkas*, 2) *maršruto pavadinimas*, 3) *maršruto pobūdis*, 4) *maršruto atstumas (ilgis)*, 5) *maršruto tipas*, 6) *maršruto rūšis*.

Atlikus kiekvieno regioninio parko analizę paaiškėjo, kiek ir kokių maršrutų yra kiekviename regioniniame parke.

2 lentelė

Maršrutai Lietuvos regioniniuose parkuose

Regioninis parkas	Maršrutų skaičius:	Pažintinių takų skaičius:	Iš viso:
Anykščių	6	3	9
Asvejos	3	-	3
Aukštadvario	6	1	7
Biržų	3	3	6
Dieveniškų istorinis	7	-	7
Dubysos	5	-	5
Gražutės	7	4	11
Kauno marių	2	8	10
Krekenavos	5	4	9
Kurtuvėnų	4	2	6
Labanoro	4	2	6
Metelių	3	2	5
Nemuno deltos	3	3	6
Nemuno kilpų	2	3	5
Neries	7	4	11
Pagramančio	3	4	7
Pajūrio	2	1	3
Panemunių	2	-	2
Pavilnių	-	2	2
Rambyno	2	-	2
Salantų	3	4	7
Sartų	6	3	9
Sirvėtos	4	3	7
Tytuvėnų	3	2	5
Varnių	3	6	9
Veisiejų	8	5	13
Ventos	2	2	4
Verkių	3	-	3
Vištyčio	2	1	3
Zagarės	2	2	4
Iš viso:	112	74	186

Šaltinis: Sudaryta Agnės Bružaitės

Lietuvos regioniniuose parkuose iš viso yra 112 maršrutų bei 74 pažintiniai takai (žr. 2 lentelę). Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakyme (2004), “dėl rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatų patvirtinimo” pateikta pažintinio tako sąvoka: “*pažintinis takas* - ne platesnis kaip 4 metrų pločio takas su informacijai skirtais statiniais (stendai, skydai, nuorodos), skirtas pėstiesiems, be variklio transporto priemonių naudotojams ar žirginiam turizmui, įrengtas, siekiant sudaryti sąlygas susipažinti (aplankyti) su gamtos ir/ar kultūros paveldo vertybėmis, savitais regioniais, panoramomis bei reiškiniais“. Atlikus analizę, pastebėta, jog dauguma pažintinių takų esančių regioniniuose parkuose yra įtraukiami į maršrutus, dėl to kiekvieno regioninio parko analizėje pateikiami maršrutai kartu su pažintiniais takais.

Kaip buvo minėta literatūros analizėje “saugomose teritorijose vystomas pažintinis turizmas – orientuotas į tikslingą krašto gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių), kraštovaizdžio bei istorijos pažinimą, dėl to dauguma maršrutų yra rengiami siekiant, jog lankytojai maršrutą įveiktų kuo patogiau, be didesnių kliūčių ir būtų pritaikyti kuo platesniam lankytojų tipui”, literatūroje bei regioninių parkų internetiniuose portaluose maršrutai pateikiami kaip pažintiniai. Pažintiniai takai išsiskiria tuo, jog dauguma iš jų išsiskiria tam tikra tema: 41 iš jų pateikiami kaip pažintiniai – skirti supažindinti su gražiausiomis regioninių parkų vietomis bei lankytiniais objektais. 12 botaninių pažintinių takų, 3 geologiniai, 6 telmologiniai pažintiniai takai, 5 pažintiniai takai skirti supažindinti su įvairia gamtine įvairove, 2 ekologiniai, 3 hidrografiniai, 2 zoologiniai, 1 mitologinis bei 2 archeologiniai pažintiniai takai.

Maršrutų bei pažintinių takų gausa išsiskiria Anykščių (9), Gražutės (11), Kauno marių (10), Krekenavos (9), Neries (11), Sartų (9), Varnių (9) bei Veisiejų (13) regioniniai parkai. Mažiausiai maršrutų bei pažintinių takų parengę turi Asvejos (3), Pajūrio (3), Panemunių (2), Pavilnių (2), Rambyno (2), Verkių (3) bei Vištyčio (3) regioniniai parkai.

Atlikus analizę paaiškėjo, jog regioniniuose parkuose daugusia maršrutų yra pritaikyti keliaujantiems pėsčiomis – 112 maršrutų (žr. 3 lentelę). Keliaujantiems dviračiu – 89, automobiliu - 38. Dažnai maršrutai yra kombinuoti ir pritaikyti kelioms kategorijoms: pavyzdžiui, maršrutas skirtas keliaujantiems automobiliu, taip pat rekomenduojamas norintiems keliauti dviračiu, arba maršrutas pritaikytas pėstiesiems, taip pat gali būti skirtas keliaujantiems dviračiu, žirgais ar žiemos sezonu – slidėmis.

3 lentelė

Regioniniuose parkuose esančių maršrutų pobūdis

Maršruto pobūdis	Maršrutų skaičius
Pritaikytas pėstiesiems	112
Pritaikytas keliaujantiems dviračiu	89
Pritaikytas keliaujantiems automobiliu	38
Pritaikytas keliaujantiems slidėmis	19
Pritaikytas keliaujantiems žirgais	8
Pritaikytas keliaujantiems vandens transporto priemonėmis	16

Šaltinis: Sudaryta Agnės Bružaitės.

Keliaujantiems vandens transporto priemonėmis, Lietuvos regioniniuose parkuose yra parengta 16 maršrutų.

Maršruto atstumas (ilgis). Pėstiesiems bei keliaujantiems su slidėmis skirti maršrutų atstumai svyruoja nuo ~1,5 km iki ~30 km. Pažintiniai takai paprastai būna trumpesni ir svyruoja nuo 200 m. iki 6,7 km. Dviratininkams skirti maršrutų atstumai svyruoja nuo ~25 km. – ~40 km. Keliaujantiems automobiliu nuo ~35 km. - ~100 km. Maršrutų atstumas keliaujantiems žirgais paprastai svyruoja nuo ~2,5 km - ~22 km. Maršrutai skirti keliauti vandens transporto priemonėmis svyruoja nuo ~16 km. iki 70 km. Vandens maršrutus ilgesnius nei 30 km. rekomenduojama apiplaukti per 2 dienas, o maršrutus ilgesnius nei 55 km. regioninių parkų atstovai rekomenduoja apiplaukti per 3 dienas.

Maršruto rūšis. Atlikus analizę paaiškėjo, kokių tipų maršrutų yra regioniniuose parkuose: *žiedinių maršrutų (71), linijinių maršrutų (68), spindulinių maršrutų (12), mišriųjų maršrutų (14), žiedinės eilės maršrutų (5), labirintinių maršrutų (3), nėra duomenų (13).*

Pagal maršrutų rūšį regioniniuose parkuose daugiausiai yra *linijinių (68)* – kurie prasideda vienoje vietoje, o baigiasi kitoje. Ši maršrutų rūšis, daugumos autorių rekomenduojama rengti pagal tematiką, išdėstant informacinius standus ir norint lankytojus nukreipti į vieną pusę. Tačiau šie maršrutai nėra itin patogūs lankytojams, ypač jeigu maršrutas yra ilgas, kadangi dažnai susiduriama su susisiekimo problema (pradinio taško pasiekiamumo). *Žiediniai maršrutai (71)*, jie patogesni nei linijiniai, kadangi prasideda ir baigiasi toje pačioje vietoje, objektai yra išdėstomi ratu ir grįžtama į pradinį tašką, automobilių stovėjimo aikštelę, stovyklavietę ir pan.

Išvados ir rekomendacijos

Fizinis aktyvumas svarbus visose gyvenimo situacijose, įskaitant ir laisvalaikį. Fiziškai aktyvūs turizmo produktai – tai veikla, kurios pagrindinis tikslas – nuotykinė veikla, kuri susijusi su rizika ir reikalauja fizinių pastangų. Šie turizmo produktai turi skirtingus aktyvumo lygius, kurie pasireiškia skirtingose nuotykinėse veiklose. Straipsnyje fiziškai aktyvus turizmo produktas suvokiamas kaip veikla, kurios pagrindinis tikslas gauti neišdildomų nuotykių susijusių su rizika, bei kartu reikalaujanti ir fizinių pastangų. Kaip vieną iš naujų aktyvaus turizmo ir laisvalaikio dedamųjų dalių įvardinami Pėsčiųjų žygių asociacijos organizuojami pėsčiųjų žygiai, kurių tikslas pėsčiomis nužygiuoti tam tikrą kilometrų skaičių, paruoštu maršrutu, pažinti vietovę, skatinti patriotizmą, neskiriant prioriteto stovyklavimui. Pėsčiųjų žygius galima tapatinti ir su *turistinė kelione / tourist journey* – ilgiau kaip parą trunkanti individuali ar grupės asmenų kelionė pagal nustatytą maršrutą ir laiką (Armaitienė, 2009, p. 96), kadangi pėsčiųjų žygiai dažnai trunka daugiau nei parą ir keliaujama grupėje pagal nustatytą maršrutą ir laiką. Mokslinėje literatūroje nėra vieningos formuluotės apibrėžiančios pėsčiųjų žygius, dėl to šiame straipsnyje pėsčiųjų žygiavimas tapatinamas kaip kelionė pėsčiomis rekreaciniais, laisvalaikio ar sportiniais tikslais iš anksto nustatyto maršrutu aplankant įvairius objektus ar vietas. Kadangi žygis turi būti ir pramoga tai žygiai nekuriami labai ilgų maršrutų. Žygius ilgais maršrutais renkasi tik patyrę žygeiviai. Pėsčiųjų žygių maršrutai sudarinėjami per vaizdingas, istorines vietas aplankant įvairius architektūrinius paminklus.

Maršrutų sąvoka mokslinėje literatūroje pateikiama labai similiariai: maršrutas – iš anksto suplanuotas kelionės, žygio susisiekimo priemonėmis (automobilių ir kitų transporto priemonių) judėjimo kelias su sustojimo ir stovėjimo vietomis, kuris paprastai būna susijęs su kelionei būdinga tema ir numato turistų lankomos vietos ir aptarnavimo objektus.

Viena iš priemonių kurti *naujus patrauklius turistinius produktus*, tai plėsti turistinių trasų bei maršrutų tinklą pėstiesiems, dviratininkams, slidininkams bei vandens turizmo propaguotojams. Maršrutai gali būti kuriami atsižvelgiant į skirtingą gamtinę įvairovę, taip pat labai svarbu į maršrutą įtraukti pagrindinius bei išskirtinius vietovės traukos objektus, pavyzdžiui krioklius, urvus, tiltus, išskirtinės augalijos vietas, apžvalgos aikštes ir panašiai. Šiuo metu Lietuvos regioniniuose parkuose yra 112 maršrutų. Atlikus analizę paaiškėjo, jog regioniniuose parkuose daugiausia maršrutų yra pritaikyti keliaujantiems pėsčiomis – 112 maršrutų. Maršrutų gausa išsiskiria Veisiejų, Neries, Dieveniškų ir Gražutės regioniniai parkai. Pėstiesiems sudaryti maršrutai svyruoja nuo ~1,5 km iki ~30 km. Dauguma maršrutų (71) yra *žiedinio tipo*.

Lietuva puikiai tinka turistinių maršrutų rengimui bei pėsčiųjų žygių organizavimui. Lietuva mažai urbanizuota, čia daug gamtos, mažai kalnų, o tai tinkamos sąlygos pramoginiams žygių maršrutams ir žygiams organizuoti. Mažas urbanizuotumas lemia tai, kad keliauti galima vaizdingesnėmis vietovėmis taip grožintis gamtine aplinka. Kultūriniai objektai nuošalesnėse vietovėse suteikia galimybes pamatyti kitokią Lietuvą. Nors Lietuvos rinka nedidelė, tačiau Lietuva yra svarbių turizmo kelių sankirtoje, jos teritorija išsidėsčiusi tarp šešių potencialių turizmo rinkų: Rusijos, Švedijos, Vokietijos ir Lenkijos, Baltarusijos ir Ukrainos. Lietuvai yra svarbūs ir su kitoms šalimis siejantys istoriniai ir etniniai ryšiai, kurie skatina

turizmą. Pritraukus žmones iš kitų šalių galima užpildyti nišą esančią Lietuvoje kuriant patrauklius turistinius produktus – pėsčiųjų žygius Lietuvos regioniniuose parkuose.

Pasiūlymai. Straipsnio autoriai mano, kad aktyvi fizinė veikla turi itin didelį potencialą. Tai nišinė rinka Lietuvoje. Aktyvi fizinė veikla siejama su sveikata, malonumu, nes dažniausiai aktyvia fizine veikla užsimame siekiant atsipalaiduoti, bei patirti kažką naujo. Pėsčiųjų žygiai viena iš aktyvios fizinės veiklos rūšių, kurie siejami su sportiniais, pramoginiais ir sveikatos tikslais. Tačiau pėsčiųjų žygiai nėra tinkamai viešinami Lietuvoje, todėl nėra pritraukiamos didesnės aktyvią fizinę veiklą mėgstančios žmonių grupės. Kaip ir visoms aktyvioms fizinėms veikloms taip ir pėsčiųjų žygiams būtinos naujos viešinimo strategijos bei skiriamos didesnės lėšos tiek viešinimui, tiek maršrutų kūrimui, kurios padėtų pritraukti tam tikrą žmonių grupę Lietuvoje. Išplėtojus rinką Lietuvoje didesnė galimybė pritraukti ir aktyvaus fizinės veiklos mėgėjus iš kitų šalių.

Literatūra

1. Armaitienė A. 2009. Aiškinamasis turizmo terminų žodynas: lietuvių ir anglų kalbomis. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. 167 p. ISBN 978-5-420-01644-2.
2. Baležantis A., Žuromskaitė B. (2012) Turizmo vadyba. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. ISBN 9789955194682.
3. Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas P. ir kt. 2006. Lietuvos saugomos teritorijos. Kaunas: Lututė. 325 p.
4. Blaževičius P. 2006. Laisvalaikio organizavimas. Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė. 54 p. ISBN 9955-677-04-X.
5. Gebhard K., Meyer M., Parkyn M. 2008 The trail planning guide [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://natura2000.ro/wp-content/uploads/2014/10/Publication.Trail.Principles.En.pdf>>.
6. Hopenienė R., Ligeikienė R. A. (2002) Turizmo paslaugų kokybės vertinimo metodologiniai ir praktiniai aspektai. Socialiniai mokslai. Nr. 2 (34), 68 – 78p.
7. Juškelienė V. (2003) Sveikata ir fizinis aktyvumas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
8. Kapustinskienė N. 2009. Keliautojų sportas: turizmo ir kraštotyros neformalaus švietimo veiklos organizavimo ir plėtojimo metodika mokykloje. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 186 p. ISBN 978-9955-20-419-0.
9. Lažinskas V. 1990. Vandens turistų žinynas. Vilnius: Mintis. 180 p. ISBN 5417004227.
10. Ligeikienė R.A. (2005) Turizmo įmonės marketingo planavimas. Kaunas: Kauno kolegijos Leidybos centras. ISBN 9955586346.
11. Svetikienė I. (2002) Turizmo marketingas. Vilnius: Vilniaus kolegija. ISBN 9955519029.
12. Nacionalinė Lietuvos Respublikos Turizmo Plėtros Programa 2014 – 2020.
13. Pėsčiųjų žygių asociacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. kovo 1d.] Prieiga per internetą: <<https://www.facebook.com/pzasociacija?fref=ts>>
14. Vijeikienė B., Vijeikis J. (2000) Inovacijų vadyba: naujas produktas – nuo idėjos iki vartotojo. Vilnius: Rosma. ISBN 9986002931.
15. Weaver D., Lawton L. (2006) Tourism Management. Australia: John Willey & Sons.

PHYSICALLY ACTIVE TOURISM PRODUCTS CREATION ABILITIES IN LITHUANIA: THE CASE OF HIKING AND TOURISTIC ROUTES IN REGIONAL PARKS

Agnė Bružaitė, Skaistė Bružaitė, Šarūnas Tubutis, Lekt. Edgaras Vaškaitis
Klaipėda University, Department of Recreation and Tourism

Summary

The article presents a physically active tourism product concept of interpretation, analysis of Lithuanian active tourism development opportunities and potential for tourism based on the Lithuanian environmental components. Article provides Baltic Walking Association organized tours analysis and gives an overview of tourist routes in Lithuanian regional parks and their statistical analysis.

Keywords: physically active tourism product, hiking, routes, regional parks.

MAŽŪJŲ EUROPOS VALSTYBIŲ TURIZMO SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO TYRIMO METODOLOGIJA

Judita Gečaitė, prof. dr. Aušrinė Armaitienė
Klaipėdos universitetas, Rekreacijos ir turizmo katedra

Anotacija

Straipsnio autoriai siekia nustatyti vyraujančias Mažųjų Europos valstybių turizmo plėtros tendencijas, kurias parodo turizmo sektoriaus konkurencingumo analizė. Tuo tikslu pasitelkti du socialinių tyrimų metodai – dokumentų analizė ir ekspertų nuomonės apklausa. Duomenų bazės Science Direct rezultatai lyginami su Mažųjų Europos valstybių turizmo sektoriaus ekspertų tyrimo apklausos rezultatais – bendri duomenys palyginami ir konvertuojami į turizmo sektoriaus paslaugų-išteklų konkurencingumą nusakantį koeficientą. Tyrime naudojama L.Dwyer (2003) metodologija, kuri ir analizuojama straipsnyje.

Raktiniai žodžiai: Mažosios Europos valstybės, turizmas, konkurencingumas.

Įvadas

Turizmas sparčiai auga visame pasaulyje, jo įtaka mažųjų valstybių ekonomikai dažnai būna labai sviri. Turizmo konkurencingumo analizei pasirinktos 7 mažosios Europos valstybės (toliau-MEV) – Estija, Latvija, Lietuva, Slovėnija, Kroatija, Kipras ir Malta. Visos jos yra Europos Sąjungos narės nuo 2004 m., vienos labiau, kitos mažiau atraktyvios turizmui, todėl pasirinktos tyrimui, kaip turinčios kertinių panašumų ir esminių skirtumų.

Tyrimo metu planuojama įvertinti šių šalių turistinių potencialą, išteklius ir plėtros galimybes. MEV tam tikrais aspektais yra konkurentės turizmo rinkoje, todėl buvo iškeltas tikslas išanalizuoti kokios priežastys daro įtaką šalių konkurencingumui tarptautinėje rinkoje. Tokio tyrimo duomenys leistų formuoti realias prielaidas ir pasiūlymus, kaip kelti kiekvienos šalies turistinių potencialą, numatyti mažųjų Europos valstybių turizmo plėtros tendencijas.

Problema – nėra vieningos metodologijos mažųjų Europos valstybių turizmo sektoriaus konkurencingumui įvertinti.

Šio tyrimo tikslas – suformuoti ir pateikti mažųjų Europos valstybių turizmo sektoriaus konkurencingumo analizės metodologiją.

Tyrimo objektas - mažųjų Europos valstybių turizmo sektoriaus konkurencingumas tyrimo metodologija.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti konkurencingumo reikšmę turizmo plėtros procesuose.
2. Išanalizuoti ir pritaikyti L.Dwyer (2003) metodologiją mažųjų Europos valstybių turizmo sektoriaus konkurencingumo analizei .
3. Suformuoti MEV turizmo sektoriaus ekspertų nuomonės tyrimo metodiką.

Rengiant straipsnį taikyti mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodai.

Literatūros šaltinių apžvalga